

Bezpieczeństwo osobiste w kontekście naruszeń prawa do prywatności

Pojęcie bezpieczeństwa osobistego nie może istnieć bez odniesienia do konkretnego podmiotu. W ujęciu podmiotowym bezpieczeństwo może dotyczyć trzech kategorii: człowieka, którego wartości wymagają ochrony (bezpieczeństwo indywidualne), grupy ludzi (bezpieczeństwo grupowe) oraz struktur terytorialnych, państwa itp. (bezpieczeństwo lokalne, narodowe)². Człowiek może postrzegać bezpieczeństwo osobiste na różne sposoby – jako kondycję psychiczną, fizyczną, duchową³.

Nie sposób jednak nie zauważyć, że z tak pojmowaną definicją bezpieczeństwa osobistego związana jest nieodłącznie godność człowieka, która jest kamieniem węgielnym prawa do prywatności człowieka. Godność człowieka jest atrybutem niezbywalnym, ma znaczenie nadrzędne w odniesieniu do kształtowania jego praw i obowiązków.

Istotną rolę w kształtowaniu bezpieczeństwa osobistego jednostki odgrywają prawa człowieka, które mają wpływ na prawidłowe postrzeganie jego podmiotowego wymiaru. Autonomia każdego człowieka w połączeniu z jego niezbywalnym i konstytucyjnym przymiotem godności podlegają ochronie. Stąd bez wątpienia prawa człowieka, których atrybutami są powszechność, niezbywalność, nienaruszalność i równość kształtują element życia człowieka, którym jest jego bezpieczeństwo osobiste, przestrzeń prywatna wolna od zagrożeń⁴.

To jednostka wyznacza granice swojej prywatności i decyduje o ujawnianiu zdarzeń, faktów i sytuacji osobom trzecim. Strefa odosobnienia, będąca immanentnym wyznacznikiem prawa do prywatności i wynikająca poniekąd z godności człowieka pozwala decydować, które elementy życia prywatnego mogą być ujawnione innym osobom, a każdorazowe ograniczenia w realizacji tego uprawnienia mogą

1 Uniwersytet w Białymstoku.

2 W. Chojnacki, *Pojęcie oraz typologie bezpieczeństwa i zagrożeń. Współczesne rozumienie bezpieczeństwa*, [w:] B. Wiśniewski, *Bezpieczeństwo w teorii i badaniach naukowych*, Szczytno 2011, s. 19, cyt. za: W. Kitler, *Istota bezpieczeństwa narodowego*, [w:] B. Wiśniewski, W. Fehler (red.), *Edukacja obronna społeczeństwa*, Białystok 2006, s. 9.

3 K. Drabik, *Rozdział II. Bezpieczeństwo personalne – podmiot jednostkowy*, [w:] *Bezpieczeństwo personalne i strukturalne*, Warszawa 2013, s. 51.

4 W. Osiatyński, *Prawa człowieka i ich granice*, tłum. S. Kowalski, Kraków 2011, s. 59.

wynikać jedynie z przepisów prawa⁵. Konstytucja RP w art. 30 chroni godność człowieka, która jest prawem podmiotowym, a także źródłem wolności oraz praw człowieka i obywatela. Godność jest nienaruszalna i wymaga, by władze publiczne, podejmując działania w zakresie swoich obowiązków, stały na straży jej poszanowania i ochrony⁶.

Okazuje się, że podmiotowe rozumienie bezpieczeństwa osobistego jest niewystarczające, ponieważ określa jedynie krąg osób, do których zagadnienie bezpieczeństwa ma zastosowanie. Stąd też elementem niezbędnym do stworzenia pełnej koncepcji bezpieczeństwa jest dodanie kryterium przedmiotowego, którym w odniesieniu do jednostki będą np. bezpieczeństwo fizyczne, psychiczne i zdrowotne. Bezpieczeństwo osobiste zależy także od działań państwa, którego rolą jest zapewnienie strukturalnej ochrony obywatela w wielu dziedzinach powiązanych z życiem człowieka, np. edukacją, służbą zdrowia, ochroną przed przestępczością. Głównym założeniem bezpieczeństwa personalnego *sensu largo* jest zapewnienie każdemu podmiotowi życia godnego, nastawionego na realizację polityki rozwoju oraz zaspokajania podstawowych potrzeb przy jednoczesnym poszanowaniu prywatności⁷. Istotnym zagadnieniem pozostaje rozstrzygnięcie charakteru relacji jednostki z otoczeniem, ponieważ jest to ukierunkowane na przenikanie dwóch aspektów: personalnego i strukturalnego (systemy instytucjonalne, struktury społeczne, polityczne).

Zdarza się, że interes indywidualny musi zostać ograniczony na rzecz podmiotu większego, np. z uwagi na bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny. Wtedy też zagadnienie bezpieczeństwa osobistego rozumiane jest nie tylko jako integralność psychiczna i fizyczna, ale w powiązaniu z przysługującymi jednostce prawami czy uprawnieniami, może doznawać ograniczeń.

W 1993 roku Polska dołączyła do grona państw, które podpisały Europejską Konwencję Praw Człowieka (EKPC), tym samym jej regulacje stały się integralną częścią polskiego porządku prawnego⁸. Powszechnie obowiązujący charakter zawartych w niej przepisów, jak i w ratyfikowanych przez Polskę protokołach dodatkowych do Konwencji, umożliwi obywatelom skuteczniejszą obronę swoich praw, po wyczerpaniu środków prawnych przewidzianych w krajowym porządku prawnym. Uzyskanie orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC), uznającego działanie państwa-sygnatariusza Konwencji za niezgodne z EKPC oznacza

5 M. Safjan, *Prawo do ochrony życia prywatnego*, [w:] L. Wiśniewski (red.), *Podstawowe prawa jednostki i ich sądowa ochrona*, Warszawa 1997, s. 128.

6 Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).

7 K. Drabik, op. cit., s. 54-56.

8 M. Ziółkowski, *Obowiązek przestrzegania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w świetle art. 46 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz rezolucji Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy z 26 stycznia 2011 r. 1787 (2011)*, [w:] *Wykonywanie wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Sejm*, s. 25. Publikacja stanowi opracowanie pokonferencyjne dostępne na stronie internetowej: <http://www.orka.sejm.gov.pl> (14.05.2014).

w praktyce możliwość uzyskania rekompensaty za doznane działaniem lub zaniechaniem państwa krzywdy czy cierpienia⁹.

Ważnym i wciąż aktualnym zagadnieniem w kontekście kierowanych do Trybunału skarg są te, które dotyczą naruszeń art. 8 EKPC. Ochrona życia prywatnego zaliczana jest do katalogu praw fundamentalnych, wyznacza standard ochrony praw podstawowych jednostki¹⁰.

W treści art. 8 EKPC, który *expressis verbis* uwzględnia prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, stanowi się w ust. 1: „Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji”, a w ust. 2: „Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie, z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób”¹¹.

Jednym z komponentów prywatności jednostki, który podlega ochronie na podstawie art. 8 EKPC, jest poszanowanie mieszkania. Artykuł 8 EKPC w ten sposób zredagowany kładzie nacisk na słowo „poszanowanie”, co świadczy o pozytywnym obowiązku państwa do niepodejmowania działań ingerujących w dobra jednostki. Regulacja zawarta w EKPC stanowić może formę kontroli decyzji podejmowanych przez państwo i to w sytuacji, gdy zostały wyczerpane wszystkie środki przewidziane przez prawo krajowe. Gwarancje ochrony przewidziane w art. 8 EKPC mają zastosowanie do ingerencji nie tylko przez władze publiczne, ale także ze strony osób prywatnych, instytucji czy środków masowego przekazu¹².

W ust. 2 art. 8 EKPC przewidziano przesłanki dopuszczalnej ingerencji w prawa chronione w ust. 1 omawianego artykułu. Stanowią one zamknięty katalog dopuszczalnych wyjątków, ponieważ wyłączają bezprawność naruszeń, a legalizują ingerencję władzy publicznej w sferę prywatności człowieka m.in. z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, publiczne, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom. Złamaniem postanowień EKPC będzie sytuacja, w której przepis prawa krajowego nie przewiduje ustawowej ochrony tego dobra, a zostanie ono naruszone lub gdy istnieje przepis ustawy gwarantujący ochronę i zostanie on złamany, naruszając regulację EKPC¹³.

9 W. Osiatyński, *op. cit.*, s. 62.

10 I. Oleksiewicz, *Godność jako podstawowe prawo człowieka*, [w:] E. Dynia, Cz.P. Klak (red.), *Europejskie Standardy Ochrony Praw Człowieka a ustawodawstwo polskie*, Rzeszów 2005, s. 78.

11 Europejska Konwencja Praw Człowieka (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284).

12 J. Sobczak, *Prawo do prywatności a wolność słowa i druku*, [w:] L. Wiśniewski (red.), *Wolność i prawa jednostki oraz ich gwarancje w praktyce*, Warszawa 2006, s. 156.

13 P. Hofmański, *Prawo do poszanowania prywatności (art. 17 Paktu i art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka) a rozwiązania polskiego prawa karnego materialnego i procesowego*, [w:] J. Skupiński (red.), *Standardy praw człowieka a polskie prawo karne*, Warszawa 1995, s. 255.

Prawo krajowe, a na pierwszym miejscu Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku, podobnie jak EKPC, przewiduje ochronę prawa do prywatności oraz nienaruszalność mieszkania. Jest to istotna zmiana w odniesieniu do konstytucyjnej ochrony tych praw, ponieważ wcześniejsza Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 1952 roku obejmowała ochroną tylko nienaruszalność mieszkania i tajemnicę korespondencji¹⁴.

Konstytucja stanowi gwarant poszanowania praw i wolności obywatela w demokratycznym państwie. W zakresie ochrony prywatności szczególnie istotny jest art. 47 Konstytucji: „Každy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym”¹⁵. Uzupełnieniem tej regulacji w odniesieniu do nienaruszalności mieszkania jest art. 50 Konstytucji, w którym zapewnia się nienaruszalność mieszkania. Działania ingerujące w to prawo, w tym przeszukanie mieszkania, pomieszczenia lub pojazdu, są dopuszczalne, ale tylko, gdy wynika to z przepisu ustawy i w sposób tam określony. Niemniej art. 31 ust. 3 Konstytucji stanowi, iż dopuszczalne są ograniczenia przy korzystaniu z konstytucyjnych wolności i praw, jeżeli wynikają z ustawy i tylko, gdy ingerencja w prawa i wolności jest konieczna w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, wolności i praw innych osób. Jakkolwiek legalizacja działań wkraczających w sferę praw i wolności przy poszanowaniu powyższych wymogów jest obligatoryjna, tak ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw nie mogą naruszać ich istoty.

Bezpieczeństwo personalne (osobiste) człowieka jest związane z pojęciem zagrożenia (które jest subiektywną reakcją na wystąpienie zjawiska braku bezpieczeństwa lub doprowadzenie do utraty bezpieczeństwa). Zagrożenia bezpieczeństwa personalnego jednostki można podzielić na zewnętrzne zagrożenia zależne oraz wewnętrzne zagrożenia niezależne. Do tych pierwszych zaliczamy zagrożenia kulturowe, technologiczne czy społeczne, natomiast do drugich – zjawiska naturalne (np. powódź)¹⁶. Na stabilność jednostki, a więc jej bezpieczeństwo, wpływ mają: stabilność psychiczna, społeczna oraz obiektywne możliwości podejmowania działań zapobiegających wystąpieniu stanu zagrożenia¹⁷. Niemniej stan bezpiecznej stabilności jest pojęciem nieostrym, ponieważ może być definiowany inaczej u każdego człowieka, nie ma powszechnej miary, której ustalenie umożliwiłoby precyzyjne wskazanie poziomu zagrożenia czy poczucia bezpieczeństwa. Jak się okazuje, o bezpieczeństwie jednostki można mówić wtedy, gdy ewentualne czy też realne zagrożenia podlegają kontroli, co przy przekroczeniu progu akceptacji i dopuszczalnej ingeren-

14 Art. 87 ust. 2 Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 22 lipca 1952 r. (Dz.U. z 1952 r. Nr 33, poz. 232).

15 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).

16 K. Drabik, *op. cit.*, s. 113.

17 *Ibidem*, s. 107-108.

cji w prawa i wolności jednostki, doprowadzi do ich całkowitego lub częściowego zredukowania lub wyeliminowania. Przyjęta klasyfikacja zagrożeń bezpieczeństwa personalnego nie ma charakteru dychotomicznego, stąd możliwe, a nawet pożądane wydaje się dodanie kategorii bezpieczeństwa osobistego w kontekście zagrożeń inicjowanych przez inne podmioty w określonych sytuacjach, co w konsekwencji prowadzi do naruszenia przysługujących jednostce konstytucyjnych praw, w tym prawa do nienaruszalności mieszkania z jednej strony oraz ochrony miru domowego z drugiej strony.

Na marginesie rozważań należy wskazać, że bezpieczeństwo osobiste aktualizuje się również w odniesieniu do ochrony mieszkania zagwarantowanej w art. 193 kk. Regulacja ta zapewnia nie tylko ochronę prywatności, ale też ochronę sfery odosobnienia człowieka oraz miejsc, takich jak dom, mieszkanie, lokal, pomieszczenie czy ogrodzony teren, w których jednostka decyduje o swoich sprawach osobistych¹⁸. Oprócz wspomnianych regulacji, bezpieczeństwo osobiste jednostki, prawo do jej spokojnego zamieszkiwania, w odpowiednim zakresie podlega także ochronie cywilnoprawnej (ochrona własności, posiadania).

Orzecznictwo ETPC na podstawie art. 8 dopuszcza nie tylko możliwość przeprowadzania rewizji i przeszukania domu, ale także rewizji w postępowaniu celnym¹⁹. Jakkolwiek powyższe działania są dopuszczalne i legalne, muszą spełniać dodatkowe przesłanki, którymi są: wyraźne uregulowanie w ustawie – podstawa prawna, wydanie przez uprawniony organ, określenie zakresu i przedmiotu rewizji oraz wskazanie organu uprawnionego do przeprowadzenia przeszukania czy rewizji. Co istotne, należy zapewnić właścicielowi/lokatorowi domu, w którym ma być dokonane przeszukanie, prawo uczestniczenia w tych czynnościach (uczestnictwo bierne)²⁰.

W kwestiach ingerencji w nienaruszalność mieszkania i mir domowy orzecznictwo ETPC, podobnie jak i w innych sprawach, uzależnione jest od indywidualnego stanu faktycznego, ponieważ może się okazać, że doszło do naruszenia, ale uznano je za legalne.

W odniesieniu do art. 8 EKPC w sprawach dotyczących Polski w zakresie naruszeń prawa do poszanowania swojego mieszkania warto przybliżyć sprawę Rachwalski i Ferenc przeciwko Polsce (skarga nr 47709/99). Stan faktyczny sprawy dotyczył przeszukania mieszkania skarżących, podczas którego nie zostali oni dopuszczeni do uczestniczenia w czynnościach przeszukania oraz zasadności i legalności użycia siły przez funkcjonariuszy Policji wobec skarżących w trakcie przeszukania. Skarżący mieszkali w mieszkaniu studenckim. W dniu 14 czerwca 1997 roku

18 A. Sakowicz, *Prawnokarne gwarancje prywatności*, Kraków 2006, s. 353.

19 L. Garlicki, *Rozdział I. Prawa i wolności, Komentarz do art. 8 EKPC*, [w:] L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych wolności. Komentarz do artykułów 1-18*, t. I, Warszawa 2010, s. 541.

20 Sprawa Niemietz przeciwko Niemcom, skarga nr 13710/88.

o godzinie 3:00 rano zostali obudzeni przez funkcjonariuszy Policji, którzy rozpytywali, czy w tym mieszkaniu znajduje się właściciel nieprawidłowo zaparkowanego przed blokiem samochodu. Po udzieleniu twierdzącej informacji przez skarżących, wylegitymowaniu się oraz okazaniu dowodu rejestracyjnego pojazdu, skarżący nie chcieli usunąć pojazdu, gdyż uważali, że jest zaparkowany prawidłowo. W odpowiedzi na powyższe między funkcjonariuszami a skarżącymi wywiązała się szarpanina, zostało wezwanych kolejnych dziesięciu funkcjonariuszy, którzy weszli do mieszkania i obezwładnili pozostałych współlokatorów, po czym rozpoczęli przeszukiwanie mieszkania bez okazania nakazu przeszukania. W trakcie przeszukania okazało się, że niektórzy z przebywających w mieszkaniu nie są tam zameldowani. Policja miała zagrozić, że w razie zgłoszenia całego zajścia „mogą mieć z tego tytułu problemy”. Skarżący po wykorzystaniu krajowych środków odwoławczych w niniejszej sprawie wnieśli skargę do ETPC, który w rozstrzygnięciu stwierdził m.in. naruszenie art. 8 EKPC. Trybunał ustalił, że doszło do użycia niewspółmiernej siły fizycznej przez funkcjonariuszy oraz że wejście i przeszukanie mieszkania było bezprawne i naruszyło prawo do spokojnego korzystania z mieszkania skarżących tym bardziej, że nie dali oni podstaw do tego przeszukania. Nie było także podstaw, by zalegalizować działanie funkcjonariuszy w oparciu o art. 8 ust. 2 EKPC²¹.

Kolejną, zapewne dobrze znaną sprawą w kontekście naruszenia art. 8 EKPC jest sprawa Niemietz przeciwko Niemcom, która dotyczyła przeszukania kancelarii adwokackiej w związku z postępowaniem karnym prowadzonym przeciwko innej osobie. Skarżący Niemietz był adwokatem i liderem partii politycznej. W związku z otrzymaniem przez sędziego sądu we Freising listu związanego z prowadzoną sprawą karną, zawierającego treści obraźliwe, zostało wszczęte śledztwo przeciwko osobie, która podpisała list prawdopodobnie pod fikcyjnym nazwiskiem „Klaus Wagner”. Osoba ta miała być członkiem tej samej partii politycznej co skarżący. Sąd wydał nakaz przeszukania kancelarii skarżącego, w celu odnalezienia dokumentów, które potwierdzałyby, że skarżący i Klaus Wagner to ta sama osoba. Z uzasadnienia nakazu przeszukania wynikało, że korespondencja do partii skarżącego była wysyłana na adres kancelarii, co według sądu uzasadniało przekonanie, że list z treściami obraźliwymi został również wysłany z tego miejsca. W trakcie przeszukania przejrano akta spraw klientów skarżącego oraz ich dane osobowe. Po wyczerpaniu krajowych środków prawnych, którymi skarżącemu nie udało się wzruszyć nakazu przeszukania i wykazania bezprawności podjętych działań, skarżący wniósł skutecznie skargę do ETPC. Trybunał stwierdził naruszenie art. 8 Konwencji, konstatując, że znaczenie słowa „dom” w niektórych ustawodawstwach państw-stron Konwencji obejmuje także pomieszczenia służące do prowadzenia działalności gospodarczej. Trybunał dostrzegł tu naruszenie prawa do prywatności w postaci ochrony domu i uznał, że ingerencja organów śledczych, która polegała na dokonaniu rewizji kan-

21 Sprawa Rachwalski i Ferenc przeciwko Polsce, skarga nr 47709/99.

celarii adwokackiej, została przeprowadzona z przekroczeniem dopuszczanej w art. 8 ust. 2 EKPC ingerencji władzy publicznej koniecznej w demokratycznym społeczeństwie. Nadto orzekł, że przeglądanie materiałów zawierających dane osobowe klientów stanowiło bezprawne złamanie tajemnicy adwokackiej i przez to należy takie działanie traktować jako naruszenie art. 8 EKPC²².

Równie ciekawą sprawą, która pojawiła się na strasburskiej wokandzie, była sprawa Hatton i inni przeciwko Wielkiej Brytanii (skarga nr 36022/97), w której orzeczenie zapadło 2 października 2001 roku. Skarżący byli właścicielami domów posadowionych w niewielkiej odległości od lotniska Heathrow w Londynie. Do 1993 roku hałas powodowany nocnymi lotami z Heathrow był kontrolowany, co umożliwiała ograniczanie hałasu przez wprowadzanie odpowiednich limitów. Po zmianie systemu wprowadzono dopuszczalne limity hałasu w zależności od godziny. Władze lokalne złożyły do sądu wnioski o kontrolę sądową, który następnie uznał, że wprowadzone zmiany są sprzeczne z prawem lotniczym, nie określają bowiem dopuszczalnej liczby samolotów startujących i lądujących. Wprowadzone ograniczenia tylko w określonych godzinach nie pozostawały obojętne właścicielom pobliskich domów. Skarżący domagali się uznania, że doszło do naruszenia art. 8 EKPC gwarantującego poszanowanie ich życia prywatnego, rodzinnego i domu. Z uwagi na fakt, że ani samoloty, ani lotnisko nie należały do państwa, Trybunał uznał, że Wielka Brytania nie mogła ingerować w życie prywatne lub rodzinne skarżących. Niemniej rozważał zarzuty z punktu widzenia obowiązku Państwa podejmowania rozsądnych i odpowiednich kroków zabezpieczających przed naruszeniem art. 8 EKPC. W orzeczeniu Trybunał podkreślił, że państwa muszą ograniczać ingerencję w miarę możliwości do minimum, szukając rozwiązań alternatywnych, ponieważ konieczne jest zachowanie równowagi sprzecznych interesów jednostki i społeczności jako całości. Trybunał uznał, że powoływanie się wyłącznie na dobrobyt gospodarczy kraju nie jest wystarczające, by uchylić prawa innych osób. Ustalił także, że ani państwo, ani właściciel samolotów i lotniska nie przeprowadzili badań, które wykazałyby korzyści płynące ze zwiększenia liczby nocnych kursów samolotów, co w konsekwencji utrzymywało stan bezprawnego zakłócania życia prywatnego. Nadto wskazano, że „wprowadzenie po 1993 roku nowego systemu ograniczeń hałasu nastąpiło bez zachowania właściwej równowagi między dobrobytem gospodarczym Wielkiej Brytanii i skutecznym korzystaniem z prawa do poszanowania domu, życia prywatnego i rodzinnego”²³.

Z analizy powyższych spraw wypływa wniosek, że Trybunał ze szczególną skrupulatnością badał sprawy, w których stwierdzono naruszenie art. 8 EKPC. Powyższe wynika przede wszystkim z charakteru naruszanego dobra, ponieważ dopuszczal-

22 M.A. Nowicki, *Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka 1991-1993*. Biuletyn: wydanie specjalne 2/94, Warszawa 1994, s. 91-92.

23 M.A. Nowicki, *Wałę w uszy*, „Rzeczpospolita” 2001, nr 253 (6026), s. C4.

na ingerencja w prawo do prywatności oraz do nienaruszalności mieszkania powinna być współmierna do celu, który chce się osiągnąć. Działanie w granicach prawa, noszące znamiona legalności powinno być dokonywane z poszanowaniem oraz zapewnieniem bezpieczeństwa osobistego jednostki, które podobnie jak konstytucyjne prawa i wolności, podlega szczególnej ochronie. Niemniej należy mieć na uwadze, że przepisy prawne nie zapewniają ochrony absolutnej sfery osobistej jednostki, a uzyskanie stanu, w którym bezpieczeństwo osobiste jednostki będzie pełne i niezakłócone, nie jest możliwe.

Literatura

- Chojnacki W., *Pojęcie oraz typologie bezpieczeństwa i zagrożeń. Współczesne rozumienie bezpieczeństwa*, [w:] B. Wiśniewski, *Bezpieczeństwo w teorii i badaniach naukowych*, Szczytno 2011, s. 19, cyt. za: W. Kitler, *Istota bezpieczeństwa narodowego*, [w:] B. Wiśniewski, W. Fehler (red.), *Edukacja obronna społeczeństwa*, Białystok 2006.
- Drabik K., *Rozdział II. Bezpieczeństwo personalne – podmiot jednostkowy*, [w:] *Bezpieczeństwo personalne i strukturalne*, Warszawa 2013.
- Garlicki L., *Rozdział I. Prawa i wolności, Komentarz do art. 8 EKPC*, [w:] L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych wolności. Komentarz do artykułów 1-18, t. I*, Warszawa 2010.
- Hofmański P., *Prawo do poszanowania prywatności (art. 17 Paktu i art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka) a rozwijania polskiego prawa karnego materialnego i procesowego*, [w:] J. Skupiński (red.), *Standardy praw człowieka a polskie prawo karne*, Warszawa 1995.
- Nowicki M.A., *Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka 1991-1993. Biuletyn: wydanie specjalne 2/94*, Warszawa 1994.
- Nowicki M.A., *Wagę w uszy, „Rzeczpospolita” 2001, nr 253 (6026)*.
- Oleksiewicz I., *Godność jako podstawowe prawo człowieka*, [w:] E. Dynia, Cz.P. Kłak (red.), *Europejskie Standardy Ochrony Praw Człowieka a ustawodawstwo polskie*, Rzeszów 2005.
- Osiatyński W., *Prawa człowieka i ich granice*, tłum. S. Kowalski, Kraków 2011.
- Safjan M., *Prawo do ochrony życia prywatnego*, [w:] L. Wiśniewski (red.), *Podstawowe prawa jednostki i ich sądowa ochrona*, Warszawa 1997.
- Sakowicz A., *Prawnokarne gwarancje prywatności*, Kraków 2006.
- Sobczak J., *Prawo do prywatności a wolność słowa i druku*, [w:] L. Wiśniewski (red.), *Wolność i prawa jednostki oraz ich gwarancje w praktyce*, Warszawa 2006.

Źródła internetowe

- Ziółkowski M., *Obowiązek przestrzegania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w świetle art. 46 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz rezolucji Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy z 26 stycznia 2011 r. 1787 (2011)*, [w:] *Wykonywanie wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Sejm*. Publikacja stanowi opracowanie pokonferencyjne dostępne na stronie internetowej: <http://www.orka.sejm.gov.pl>